

Nazan KOŞTU

Orcid: 0000-0003-3458-8204

Pamukkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri
Fakültesi, Halk Sağlığı Hemşireliği Anabilim
Dalı, Denizli, Türkiye.

Sorumlu Yazar (Corresponding Author):

Nazan KOŞTU

nkustu@pau.edu.tr

Anahtar Sözcükler:

Hemşirelik; kadın; modeller;
şiddet; tezler.

Keywords:

Nursing; women; models; violence;
theses.

Kadına Yönelik Şiddet: Türkiye’de Hemşirelik Alanındaki Lisansüstü Tezlerde Model Kullanımı

Violence Against Women: Use of Models in Postgraduate Theses in Nursing in Türkiye

Gönderilme Tarihi: 06 Ocak 2025

Kabul Tarihi: 03 Eylül 2025

ÖZ

Amaç: Kadına yönelik şiddet konusunda model kullanılarak yapılmış hemşirelik alanındaki lisansüstü tezlerin incelenmesidir.

Yöntem: Araştırma 15-26 Nisan 2024 tarihleri arasında yürütülmüş tanımlayıcı-retrospektif bir çalışmadır. Hemşirelik alanında yapılmış Ulusal Tez Merkez’indeki lisansüstü tezler taranmıştır. Taramada “kadına yönelik şiddet”, “kadına yönelik eş şiddeti”, “eş şiddeti”, “partner şiddeti”, “yakın partner şiddeti”, “erkek şiddeti”, “yakın ilişki şiddeti”, “kadın şiddeti”, “kadına şiddet”, “aile içi şiddet” anahtar kelimeleri kullanılmıştır. Araştırmaya dahil edilme kriterlerine uyan altı tez incelenmiştir.

Bulgular: Tezlerde; Tidal Modeli, Teorilerüstü Model, Çözüm Odaklı Yaklaşım Modeli, Planlı Davranış Teorisi, Simülasyon Teorisi ve Çocuk Merkezli Kuram kullanılmıştır. Model kullanan tezlerin tamamı doktora tezidir. Çalışma grupları incelendiğinde şiddet mağduru kadınlar, öğrenciler, hemşire/ebeler ve şiddete tanık olmuş çocuk ve annelerinden oluşmaktadır. Yıllara göre incelendiğinde 2018-2023 yılları arasında yapıldığı, araştırma desenine göre çoğunluğunun randomize kontrollü çalışmalar olduğu belirlenmiştir.

Sonuç: Hemşirelik alanında kadına yönelik şiddet konusunda yapılan lisansüstü tezlerde model kullanımının az olduğu saptanmıştır. Lisansüstü öğrencilerin şiddet konulu çalışmalarında model kullanmalarının desteklenmesi önerilir.

ABSTRACT

Objective: This study aims to examine postgraduate theses in the field of nursing that have utilized models in the context of violence against women.

Methods: The study is a descriptive-retrospective design conducted between April 15-26, 2024. Postgraduate theses in nursing from the National Thesis Center's database were scanned. The search terms included "violence against women," "spousal violence against women," "spouse violence," "partner violence," "intimate partner violence," "male violence," "intimate relationship violence," "female violence," and "domestic violence." Six theses that met the study's inclusion criteria were examined.

Results: In these; Tidal Model, Transtheoretical Model, Solution Focused Approach Model, Planned Behavior Theory, Simulation Theory and Child Centered Theory were used. All theses using the model are doctoral theses. When the study groups are examined, they consist of women victims of violence, students, nurses/midwives and children and mothers who have witnessed violence. When analyzed according to years, it was determined that it was conducted between 2018 and 2023; many were randomized controlled studies.

Conclusion: It has been determined that there is little use of models in postgraduate theses on violence against women in nursing. Postgraduate students should be encouraged to employ models in their studies of violence.

Kaynak gösterimi: Koştu, N. (2025). Kadına Yönelik Şiddet: Türkiye’de Hemşirelik Alanındaki Lisansüstü Tezlerde Model Kullanımı. *EGEHFD*, 41(3), 555-562 DOI: 10.53490/eghehemsire.1614398.

How to cite: Koştu, N. (2025). Violence Against Women: Use of Models in Postgraduate Theses in Nursing in Turkey. *JEUNF*, 41(3), 555-562 DOI: 10.53490/eghehemsire.1614398.

GİRİŞ

Hemşirelik; kavramlar ve kuramlar/modeller üzerine kurulmuş bakım temelli bilimsel bir disiplindir. Teori ve modeller, farklı sağlık bakım ortamlarında hemşirelerin temel rollerini fark etmelerini ve değerlendirmelerine yardımcı olur. Hemşirelikte teori ve modeller; bireyi tüm boyutlarıyla ele alma, problemleri anlama, bakımı sistemli şekilde sunma ve mesleki iletişimi geliştirilmede önemlidir (Younas ve Quennell, 2019). Hemşirelikte model kullanımı, ortak bir dil oluşmasını ve hemşirelik bakımının sistematize edilmesini sağlar (Smith ve Parker, 2023). Bu kapsamda bakımın kalitesinin artırılmasında ve geliştirilmesinde hemşirelik sürecinin model-teori-kurama dayandırılması önemlidir (Silva ve Ferreira, 2016; Younas ve Quennell, 2019). Model kavramı bu makalede model-teori-kuram kavramlarını ifade edecek biçimde kullanılmıştır.

Teori, uygulama ve araştırma arasındaki ilişki bilimsel bilginin gelişimi açısından önemlidir (Karnick, 2016; Alligood, 2018). Teori ve uygulamaya dayalı bir disiplin olan hemşirelikte amaç, mesleğin gerektirdiği tüm süreçlerde bilimsel bilgiyi ortaya koymaktır (Demirbağ ve Bayram, 2021). Bu bağlamda hemşirelik teorileri, hemşirelik uygulaması ile hemşirelik araştırması arasındaki bilimsel bilginin gelişiminde önemli bir rol oynamaktadır (Alligood, 2018). Teoriler; hemşirelerin derinlemesine düşünmelerini ve analiz etmelerini sağlayarak, farklı bakım ortamlarındaki rollerini gerçekleştirebilmelerine katkı sağlar (Younas ve Quennell, 2019; Demirbağ ve Bayram, 2021). Kuram; bir olay ya da olguyu tanımlayan, açıklayan veya tahmin eden kavramlar kümesidir. Model ise, hemşirelik kavramları arasındaki ilişkileri şematize eder ve bunları anlamlandırmaya yardımcı olur (Demirbağ ve Bayram, 2021; Alligood, 2018).

Hemşirelikte kuram ve modellere dayalı çalışmalar, hem hemşireliğin bilimsel bilgi gelişimine katkı sağlaması hem de bakım uygulamalarının niteliğini artırması açısından önemlidir (Demirbağ ve Bayram, 2021; Alligood, 2018). Bu nedenle, kuram ve modellerin çalışmalarda kullanımı önemlidir. Hemşirelik uygulamalarında ve araştırmalarında modellerin kullanımı özellikle doktora programlarıyla birlikte gelişim göstermektedir. Doktora düzeyindeki eğitim, belirli fenomenlere ilişkin farklı perspektiflerden görüş kazandırma fırsatı sağlar (Dikmen ve Ulupınar, 2022). Bu kapsamda lisansüstü araştırmalarda, özellikle doktora tez çalışmalarının sayısının artmasıyla birlikte model kullanımının da arttığı bilinmektedir.

Ülkemizde lisansüstü eğitimin gelişmesiyle birlikte toplumun önemli sorunlarından birisi olan kadına yönelik şiddete ilişkin çalışmalar da artmıştır (Özcan, Günaydın ve Çitil, 2016; Çitil Canbay ve Çitil, 2022). Kadına yönelik şiddet (KYŞ) hem toplumsal hem de kadın sağlığı açısından çok önemli bir halk sağlığı sorunu olmasının yanında, önemini hiç kaybetmeyen bir insan hakları problemidir. Ülkemizde aile içi şiddetle mücadele kapsamında geliştirilen programlarla birlikte KYŞ ile ilgili araştırmaların sayısının artmasıyla birlikte bu çalışmaların kapsamı ile ilgili bilgiler yetersizdir (Özcan, Günaydın ve Çitil, 2016; Çitil Canbay ve Çitil, 2022). Özellikle bu konuda gerçekleştirilen lisansüstü tezlerde model kullanımına ilişkin bilgi sınırlıdır. Bu çalışmada; ülkemizde KYŞ konusunda hemşirelik alanında model kullanılarak yapılmış lisansüstü tezlerin incelenmesi amaçlanmıştır.

Araştırma Soruları:

- (1) Türkiye’de kadına yönelik şiddet konusunda hemşirelik alanında yürütülen tezlerde hangi modeller kullanılmıştır?
- (2) Türkiye’de kadına yönelik şiddet konusunda hemşirelik alanında yürütülen tezlerin metodolojik özellikleri nedir?

YÖNTEM

Araştırmanın Tipi

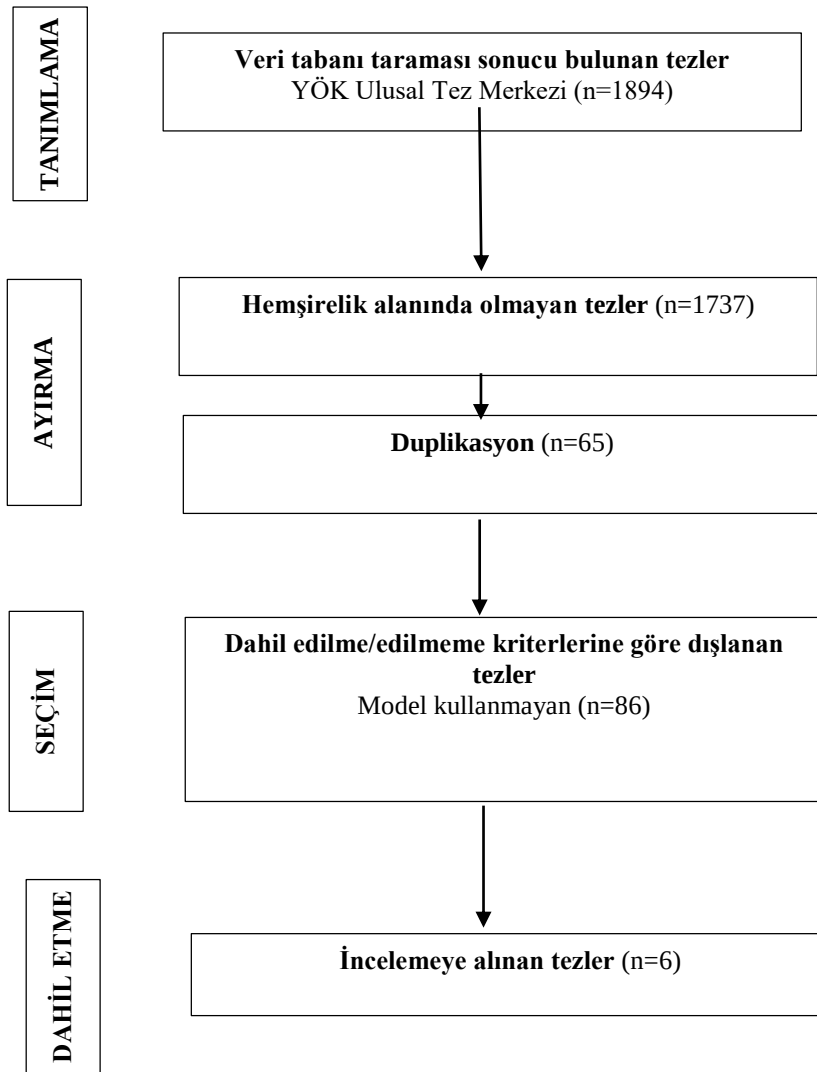
Hemşirelik alanında KYŞ konusunda yürütülen tezlerin incelendiği tanımlayıcı-retrospektif bir çalışmadır. Çalışma süreci Şekil 1’de gösterilmiştir.

Araştırmanın Yapıldığı Yer

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı (YÖK) Ulusal Tez Merkezi (UTM) veri tabanındaki erişime açık, tez durumu onaylanmış ve tam metin şekliyle ulaşılabilen lisansüstü tezler 15-26 Nisan 2024 tarihleri arasında taranmıştır.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni; 15-26 Nisan 2024 tarihleri arasında YÖK UTM veri tabanında yer alan, KYŞ konusunda toplam 1894 lisansüstü tez araştırmanın evrenini oluşturmuştur. Dahil etme kriterlerine uyan tüm tezler araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Tarama kapsamında toplam altı lisansüstü tez incelenmeye alınmıştır.

Şekil 1. Araştırma süreci

Araştırmaya dahil edilme kriterleri:

- Hemşirelik alanında yapılması
- Tezlerde model-teori-kuram kullanılması
- Tezlerin onaylanmış olması
- Tam metin tezlere ulaşılması

Veri Toplama

Bu çalışmada hemşirelik alanında geçmişten 2024 yılına kadar olan UTM veri tabanında yer alan lisansüstü tezler taranmıştır. Anahtar kelimeler ile taramada ulaşılan en eski tez 1996 tarihli. Taramada; Türkçe ve İngilizce olarak “kadına yönelik şiddet” (n=655), “kadına yönelik eş şiddeti” (n=18), “eş şiddeti” (n=68), “partner şiddeti” (n=134), “yakın partner şiddeti” (n=109), “erkek şiddeti” (n=26), “yakın ilişki şiddeti” (n=5), “kadın şiddeti” (n=8), “kadına şiddet” (n=116), “aile içi şiddet” (n=755) anahtar kelimeleri kullanılmış ve toplam 1894 teze ulaşılmıştır. Hemşirelik alanında olmayan (n=1737), tekrar eden (n= 65), tezde model-teori-kuram kullanılmayan (n=86) tezler çıkarıldığında toplam altı lisansüstü tez değerlendirilmeye alınmıştır.

Veri Toplama Araçları

Çalışmaya dahil edilen tezlerin değerlendirmesi ve analizi aşamasında Kritik Değerlendirme Becerileri Programı kontrol listesi kullanılmıştır (Critical Appraisal Skills Programme (CAPS), 2023). Tezin türü, araştırmanın deseni, yılı, çalışma grubu, izlem süresi ve kullanılan model özelliklerine göre incelenmiştir.

Verilerin Değerlendirilmesi

Veriler bilgisayar ortamında Excel programı ve Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) 25.0 (Chicago, IL, ABD) programında analiz edilmiştir. Ortalama, standart sapma, minimum-maksimum değerleri ve sayı hesaplamaları kullanılmıştır.

Araştırmanın Etik Yönü

Çalışma, YÖK UTM veri tabanında erişime açık olan ve onaylanmış tezlerden olduğundan etik kurul izni gerekmemektedir. Çalışmada incelenen tezler makalenin kaynakça bölümünde gösterilmiştir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Tarama sonucunda sadece ülkemizde hemşirelik alanındaki lisansüstü tezlerin çalışmaya alınması araştırmanın sınırlılığıdır.

BULGULAR

Araştırmada altı lisansüstü tez çalışmaya alınmıştır. Tezlerin yıllarına göre dağılımları incelendiğinde 2018-2023 yılları arasındadır. Araştırma kapsamında incelenen tezlerin tamamı doktora tezidir. Tezlerin dördü halk sağlığı hemşireliği, ikisi psikiyatri hemşireliği bölümlerinde yürütülmüştür. Tezlerde farklı model-teori-kuramların kullanıldığı görülmektedir. Tezlerde Tidal (Gel-Git) Modeli, Teorilerüstü Model, Çözüm Odaklı Yaklaşım Modeli, Planlı Davranış Teorisi, Simülasyon Teorisi ve Çocuk Merkezli Kuram kullanılmıştır (Tablo 1).

Tablo 1. Kadına Yönelik Şiddet Konusunda Model Temelli Yapılmış Lisansüstü Tezlerin Özellikleri

Yazar (Yıl)	Model	Tez türü	Ana Bilim Dalı
Öztürk Turgut, E. (2018)	Tidal (Gel-Git) Modeli	Doktora	Psikiyatri Hemşireliği
Koştu, N. (2018)	Planlı Davranış Teorisi	Doktora	Halk Sağlığı Hemşireliği
Yıldırım, N. (2019)	Teorilerüstü Model	Doktora	Halk Sağlığı Hemşireliği
Günaydın, Y. (2019)	Çocuk Merkezli Kuram	Doktora	Halk Sağlığı Hemşireliği
Şahin, F. (2022)	Çözüm Odaklı Yaklaşım Modeli	Doktora	Ruh Sağlığı ve Psikiyatri Hemşireliği
Ağartıoğlu Kundakçı, G. (2023)	Amerika Ulusal Hemşireler Birliği Jeffries Simülasyon Teorisi	Doktora	Halk Sağlığı Hemşireliği

Model kullanılan tezlerin amacı, araştırma deseni, örneklemi ve araştırma sonucu Tablo 2’de belirtilmiştir.

Tablo 2. Kadına Yönelik Şiddet Konusunda Model Temelli Yapılmış Lisansüstü Tezlerin Amacı, Araştırma Deseni, Örneklemi ve Araştırma Sonucu

Yazar	Amaç	Araştırmanın deseni	Örneklem	Sonuç
Öztürk Turgut, E. (2018)	Tidal (Gel-Git) Modele dayalı psikiyatri hemşireliği yaklaşımının şiddet gören kadınların psikolojik dayanıklılıklarına etkisini incelemek	Deneyssel ve betimleyici	İzmir ilindeki bir kadın konukevinde kalan kadınlar (girişim grubu=13, kontrol grubu=14)	Tidal (Gel-Git) Modele dayalı psikiyatri hemşireliği yaklaşımının, şiddet gören kadınların psikolojik dayanıklılığı ve gelecek algısında; anlamlı düzeyde ve olumlu yönde etkili olduğu belirlenmiştir.
Koştu, N. (2018)	Planlı davranış teorisine dayalı KYEŞ eğitim programının hemşirelerin ve ebelerin şiddet olgularına yönelik	Randomize kontrollü	Denizli ilindeki Aile Sağlığı Merkezlerindeki hemşireler ve ebeler (girişim grubu=50, kontrol grubu=49)	Planlı davranış teorisine göre yapılandırılmış müdahale programının, hemşirelerin ve ebelerin KYEŞ ilişkin tutum ve uygulamalar puan ortalamalarına etki düzeyinin büyük, şiddet bildirimi yapma

		yaklaşımlarına etkisini değerlendirmek				niyeti/davranışı puan ortalamalarına etki düzeyinin küçük olduğu belirlenmiştir. Sonuçta, PDT temellendirilmiş müdahale programının hemşirelerin ve ebelerin KYEŞ olgularına yönelik yaklaşımlarını geliştirmede etkili olduğu belirtilmiştir. Teorilerüstü modele göre yapılandırılmış çalışma, şiddet mağduru kadınların şiddete yönelik korunma davranışlarını, ilişki değişim aşamalarını, eş şiddetinden uzak durmaya yönelik kararlarını ve özyeterliliklerini geliştirmiştir.
Yıldırım, (2019)	N.	Eş şiddet mağduru kadınlara yönelik geliştirilen “Teorilerüstü Model” temelli eğitim ve danışmanlık programının, kadınların ilişki değişim aşamalarına, eş şiddetinden uzak durmaya yönelik kararlarına ve özyeterliliklerine olan etkisini incelemek	Yarı deneysel	İzmir	Adliyesine eş şiddeti kadınlar (n=34)	
Günaydın, (2019)	Y.	Aile içi şiddete tanıklık etmiş çocuklarda, çocuk ebeveyn ilişki terapisine dayalı oyun desteğinin; ebeveynin stresine, kabulüne ve çocuk davranışlarına etkisini belirlemek	Randomize kontrollü	Kayseri	ilindeki 3 okulda (2 ilkokul, 1 ortaokul) aile içi şiddete tanıklık etmiş çocuklar ve anneleri (girişim grubu=20, kontrol grubu=18)	Aile içi şiddete tanıklık etmiş çocuklarda, çocuk ebeveyn ilişki terapisine dayalı oyun desteğinin; çocukların problemli davranışlarının azalmasında etkili olduğu, annelerin ebeveyn stres düzeylerini azalttığı ve annelerin ebeveyn kabul düzeyini arttırdığı belirlenmiştir.
Şahin, (2022)	F.	Çözüm odaklı yaklaşımın öğrencilerin KYŞ tutumları üzerine etkisinin incelenmesi	Randomize kontrollü	Muş	ilinde bulunan 5 lisedeki öğrenciler (girişim grubu=45, kontrol grubu=45)	Çözüm odaklı yaklaşımın öğrencilerin KYŞ tutumları üzerine pozitif etkisi olduğu saptanmıştır. Kadına yönelik şiddet tutumlarının, kimliğe yönelik tutum ve bedene yönelik tutum alt boyutlarında nispeten artış görülmüştür.
Ağartıoğlu Kundakçı, (2023)	G.	Ekran temelli simülasyon yönteminin hemşirelik öğrencilerinin KYEŞ konusundaki tutum ve uygulamalarına etkisini değerlendirmek	Randomize kontrollü	Ege	Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi 4. sınıf öğrencileri (girişim grubu=26, kontrol grubu=27)	Hem girişim hem de kontrol gruplarının şiddet tutum ölçeği puan ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık bulunmuştur. Girişim ve kontrol grubundaki öğrencilerin KYEŞ konusunda tutum ve uygulamalarının olumlu yönde geliştiği görülmüştür.

KYŞ: Kadına Yönelik Şiddet

KYEŞ: Kadına Yönelik Eş Şiddeti

PDT: Planlı Davranış Teorisi

Araştırma gruplarına bakıldığında şiddet mağduru kadınlar (n=2), öğrenciler (n=2), hemşire/ebeler (n=1) ve şiddete tanık olmuş çocuk ve annelerinden (n=1) oluştuğu belirlenmiştir. Araştırma desenlerine göre lisansüstü tezlerin çoğunluğu (n=4) randomize kontrollü çalışma (RKÇ) desenindedir. Buna göre; dördü randomize kontrollü, biri yarı deneysel, biri deneysel ve betimleyicidir. Örneklem gurupları incelendiğinde, örneklem sayılarının minimum: 27, maksimum: 99 olduğu belirlenmiştir. Tezlerde ortalama izlem süresi 6.83±3.97 aydır (min. 3, mak. 13 ay).

TARTIŞMA

Araştırma, KYŞ konusunda hemşirelik alanında model kullanılarak yapılmış lisansüstü tezlerin değerlendirilmesini içermektedir. Bu çalışmada model kullanılan tezlerin tamamı doktora tezidir. Literatürde

ülkemizde hemşirelik alanında yapılmış lisansüstü tezlerin incelendiği çalışmalarda model ve teorilerin kullanıldığı araştırmaların çoğunluğu doktora tezleri (Dağcı, 2019; Dağhan, Uysal-Toraman ve Özgezer, 2022; Öncel ve Sümen, 2017; Taşdemir Çiçekli ve Önder, 2022; Bahar ve diğerleri, 2020) olup araştırma bulgularımız literatür ile benzerdir. Özalp ve Avşar'ın (2024) hemşirelikte modele temellendirilmiş tezlerin sistematik olarak incelendiği çalışmasında %86.56'sı, Şahin, Buldak, Kaya, Güvenç ve İyigün'ün (2020) çalışmasında %88.5'i, Türen, Atakoğlu, Madencioğlu Kıvanç ve Gül'ün (2020) çalışmasında %77.4'ü doktora tezidir (Özalp ve Avşar, 2024; Şahin, Buldak, Kaya, Güvenç ve İyigün, 2020; Türen, Atakoğlu, Madencioğlu Kıvanç ve Gül, 2020). Hemşirelik alanında model kullanımının çoğunlukla doktora tezlerinde olması, doktora eğitiminin gereği olarak model/kuram içeren eğitimlerin daha çok yer almasından kaynaklanmış olabilir. Ülkemizde doktora eğitimi kapsamında öğrencinin alanı kapsamındaki bilgileri sistematik biçimde değerlendirebilme, kullanabilme, bilimsel bir yaklaşımla sorunları çözebilme ve model/kurama dayalı uygulamalar yapabilme becerisi kazanması amaçlandığı için doktora tezlerinin geliştirilmesinde bu durum etkili olmuş olabilir.

Bu çalışmada incelenen tezlerde farklı modeller kullanılmıştır. Tezlerde Tidal Modeli, Teorilerüstü Model, Çözüm Odaklı Yaklaşım Modeli, Planlı Davranış Teorisi, Simülasyon Teorisi ve Çocuk Merkezli Kuram kullanılmıştır. Taşdemir Çiçekli ve Önder'in (2022) halk sağlığı hemşireliği alanındaki lisansüstü tezlerin incelendiği çalışmasında en çok Sağlık İnanç Modeli, Sağlığı Geliştirme Modeli ve Transteoretik Model kullanıldığı ifade edilmektedir. Özalp ve Avşar'ın (2024) çalışmasında hemşirelik alanında yürütülen tezlerde en fazla Watson İnsan Bakım Kuramı ve Kolcaba'nın Konfor Kuramı olduğu bulunmuştur. Dağhan ve arkadaşlarının (2022) araştırmasında Sağlık Davranışı Etkileşim Modeli, Türen ve arkadaşlarının (2020) araştırmasında Sağlık İnanç Modeli, Dağcı (2019)'nın araştırmasında Roy Adaptasyon Kuramı çoğunlukla kullanılmıştır. Öncel ve Sümen'in (2017) çalışmasında ise yüksek lisanstaki tezlerde Sağlık İnanç Modeli, doktora tezlerinde ise Transteorik Model en çok kullanılan modellerdir. Literatürde belirtildiği gibi hemşirelik alanında kullanılan birçok model-teori-kuram bulunmaktadır. Hemşirelikte model ve kuramlar, hemşirelik bilgisi ve araştırması arasındaki ilişkinin gösterilmesinde önemli bir rol oynar. Model kullanımı; hemşirelik eğitimi, uygulamaları ve araştırmalarında kavramsal çerçevenin oluşturulmasına katkıda bulunur ve bakımda hemşirelere rehberlik eder. Özellikle son yıllardaki çalışmalarda hemşirelikte model ve kuram kullanımının arttığı bildirilmektedir (Özalp ve Avşar, 2024; Dağhan ve diğerleri, 2022; Türen ve diğerleri, 2020; Şahin ve diğerleri, 2020). Bu çalışmada literatürden farklı olarak KYŞ konu alanında yapılan tezlerde model kullanımının az olduğu görülmektedir. Oysaki ülkemizde hemşirelik alanında yıllar içerisinde lisansüstü öğrenci sayılarının artmasıyla birlikte model kullanılan hemşirelik araştırmalarının da arttığı belirtilmektedir (Akalin ve Şahin, 2022; Şahin ve diğerleri, 2020; Türen ve diğerleri, 2020). Kadına yönelik şiddet alanında lisansüstü tez çalışmalarının zaman içerisinde sayısal olarak artmasına rağmen model kullanan tez çalışmalarının az olması konu ile ilgili olabilecek model-teori-kuram bağlantılarının kurulmasının zorluğundan kaynaklanmış olabilir. Ayrıca KYŞ konusundaki araştırmalarda çalışma gruplarının özelliği açısından da araştırmaların yapılmasındaki zorluklarda bu durumu etkilemiş olabilir.

Bu çalışmada incelenen tezlerin çoğunlukla randomize kontrollü çalışma (RKÇ) tasarımı yapıldığı saptanmıştır. Özalp ve Avşar'ın (2024) çalışmasında tezlerin %53.73'ü randomize kontrollü çalışmalardır. Şahin ve arkadaşlarının (2020) çalışmasında model kullanan çalışmaların çoğunluğunun deneysel çalışmalar olduğu bulunmuştur. Tokur Kesgin ve Hançer Tok'un (2022) çalışmasında doktora tezlerinin %45.4'ü deneysel veya yarı-deneysel, %27.3'ü kesitsel-tanımlayıcı, %27.3'ü nitel çalışma desenindedir. Öncel ve Sümen'in (2017) çalışmasında doktora tezlerinin %46.3'ü yarı deneysel, %22.8'i deneysel, %14.7'si tanımlayıcı tiptedir. Taşdemir Çiçekli ve Önder'in (2022) halk sağlığı hemşireliği konu alanı içerisinde model/kuram kullanılarak yapılmış lisansüstü tezlerin incelendiği çalışmasında tezlerin %33.8'i deneysel, Dağcı'nın (2019) çalışmasında ise %31.4'ü deneysel çalışmalardır. Bu durum literatürlerle benzerdir. Araştırmada incelenen tezlerinin tamamının doktora tezi olması bu sonucun literatürle benzer olmasını sağlamış olabilir. Doktora tezinin bilim alanındaki sorunlara yanıt bulmada kanıta dayalı olması, yeni bir bakış açısıyla farklı metodolojilerin kullanılması, hemşireliğe özgü bilimsel bilginin gelişimine katkı sağlaması ve uygulamalarda kullanılabilir olması beklendiğinden tezlerde farklı model-teori-kuramlara yer verilmesini sağlamış olabilir. Ayrıca doktora eğitimiyle lisansüstü öğrencilerin daha gelişmiş araştırma becerileri edinmeleri beklendiğinden deneysel çalışmalara ya da RKÇ deseninde çalışmalar yapması beklendiğinden incelenen araştırmaların çoğunlukla RKÇ deseninde olmasını sağlamış olabilir.

Araştırmada tezlerin 2018 yılı ve sonrasında ve çoğunluğunun halk sağlığı hemşireliği alanında yürütüldüğü belirlenmiştir. Bu durum literatürle benzerdir. Tokur Kesgin ve Hançer Tok'un (2022) ülkemizde KYŞ ile ilgili yapılmış hemşirelik alanındaki doktora tezlerinin değerlendirildiği çalışmasında tezlerin çoğunluğu (%77.7) 2018 yılı ve sonrasında yapılmış, %22.2 halk sağlığı hemşireliğinde, %33.3'i psikiyatri hemşireliğinde yürütülmüştür. Kadına yönelik şiddet farklı disiplinler tarafından araştırma konusu olarak çalışılmakla birlikte hemşirelikte daha çok halk sağlığı, psikiyatri ve kadın sağlığı hemşireliği ana bilim dallarında aktif olarak ele alınmaktadır.

Araştırmada örneklem grupları incelendiğinde çoğunlukla şiddet mağduru kadınlardan ve öğrencilerden oluştuğu, diğer örneklem gruplarının ise hemşire/ebeler ile şiddete tanık olmuş çocuk ve annelerinden oluştuğu görülmektedir. Literatürde KYŞ ile ilgili hemşirelik alanındaki doktora tezlerinin incelendiği araştırmada çalışma gruplarının çoğunluğunu sağlık profesyonelleri ve kadınlar oluşturmuştur (Tokur Kesgin ve Hançer Tok, 2022). Çitil Canbay ve Çitil’in (2022) ülkemizde KYŞ konusunda yapılmış lisansüstü tezlerdeki genel eğilimleri incelediği çalışmada çalışma gruplarının çoğunluğu şiddet mağduru kadınlardır.

Araştırma gruplarının şiddet mağduru kadınlardan veya şiddete tanık olmuş çocuklardan oluşması konu alanı içerisinde mağdurlara ulaşılması açısından önemlidir. Ayrıca KYŞ ilgili birincil koruma önlemleri açısından; şiddeti önleme, konuyla ilgili toplumsal duyarlılık geliştirme açısından üniversite, lise ve ilköğretim öğrenci gruplarında araştırmaların yürütülmesi, hemşire/ebelerin ise şiddet mağdurlarına yönelik profesyonel rol ve sorumlulukları geliştirmeleri açısından bu araştırma gruplarının seçilmesi konu alanında bilgi birikiminin ve farkındalığın oluşmasına katkı sağlayacaktır.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Çalışmada; KYŞ alanında model kullanılarak yapılan lisansüstü tezlerin tamamının doktora tezi olduğu, çoğunluğunun halk sağlığı hemşireliği alanında yapıldığı, her tezde farklı modellerin kullanıldığı belirlenmiştir. Araştırma gruplarının örneklem özelliklerine göre ise çoğunluğunun şiddet mağduru kadınlar ile öğrencilerden oluştuğu görülmektedir. Tezlerin çoğunluğu RKÇ desenindedir. Araştırmada değerlendirilen tezlerden elde edilen sonuçlara göre ülkemizde hemşirelik alanında KYŞ konusunda yapılan lisansüstü tezlerde model kullanımının yeterli düzeyde olmadığı belirlenmiştir. Bu kapsamda özellikle lisansüstü çalışmalarda KYŞ alanındaki çalışmalarda daha çok model kullanımına yer verilmesi, lisansüstü öğrencilerinin model kullanımının desteklenmesi, hemşirelik eğitiminde modellere daha çok değinilmesi önerilmektedir.

Yazar Katkısı

Fikir ve tasarım: N.K.; Veri toplama: N.K.; Veri analizi ve yorumlama: N.K.; Makale yazımı: N.K.; Eleştirel inceleme: N.K.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması beyan etmemiştir.

Finansal Destek: Yazar çalışma için finansal destek almadıklarını beyan etmiştir.

KAYNAKLAR

- Ağartıoğlu Kundakçı, G. (2023). *Ekran temelli simülasyon yönteminin hemşirelik öğrencilerinin kadına yönelik eş şiddeti konusundaki tutum ve uygulamalarına etkisi*. (Doktora Tezi). Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Akalın, A., Şahin, S. (2022). Türkiye’de kadın sağlığı hemşireliği alanında yürütülen lisansüstü tezler üzerine bir döküman incelemesi. *Türkiye Klinikleri Hemşirelik Bilimleri Dergisi*, 14(2), 345-353. doi: 10.5336/nurses.2021-85529
- Alligood, M.R. (2018). The structure and analysis of specialized nursing knowledge. M.R. Alligood (Ed.), *Nursing theorists and their work* (p. 44-48). 9th ed., St Louis, Missouri: Elsevier.
- Bahar, Z., Gördes Aydoğdu, N., Açıl, D., Cengiz, B., Çaloğlu, A., Gürkan, K.P. (2020). Türkiye’de halk sağlığı hemşireliği alanında yapılan doktora tezlerinin değerlendirilmesi. *Halk Sağlığı Hemşireliği Dergisi*, 2(1), 26-38. Erişim adresi: https://dergipark.org.tr/tr/pub/jphn/issue/53929/691229#article_cite
- Critical Appraisal Skills Programme (CAPS) (2023). CASP Systematic Review Checklist [Online]. Erişim adresi: <https://casp-net.net/casp-tools-checklists/>. Erişim tarihi: 06.05.2024.
- Çitil Canbay, F., Çitil, E.T. (2022). Türkiye’de kadına yönelik şiddet konusunda yapılan lisansüstü tezlerdeki genel eğilimlerin belirlenmesi: nitel bir doküman analizi. *Samsun Sağlık Bilimleri Dergisi*, 7(1), 167-182. doi: 10.47115/jshs.1011156
- Dağcı, M. (2019). Türkiye’de 2008-2018 yılları arasında model ve kuram kullanılmış hemşirelik araştırmaları: sistematik inceleme. *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 9(2019), 929-943. doi: 10.38079/igusabder.591038
- Dağhan, Ş., Uysal-Toraman, A., Özsezer, G. (2022). Türkiye’de okul sağlığı hemşireliğinde model kullanılarak yapılmış lisansüstü tezlerin incelenmesi: sistematik derleme. *Sağlık Akademisyenleri Dergisi*, 9(2), 177-185. doi: 10.52880/sagakaderg.988866
- Demirbağ, B.C., Bayram, A. (2021). Hemşirelikte kavramlar, modeller. B.C. Demirbağ (Ed.), *Hemşirelik kuramları: kavram haritalarıyla içinde* (s. 19-28). Ankara: Akademisyen Kitabevi A.Ş.
- Dikmen, M., Ulupınar, S. (2022). Farklı ülkelerdeki hemşirelikte doktora programlarının karşılaştırılması. *Dokuz Eylül Üniversitesi Elektronik Dergisi*, 15(2), 207-218. doi: 10.46483/deuhfed.880535
- Günaydın, Y. (2019). *Aile içi şiddete tanıklık etmiş çocuklarda, çocuk ebeveyn ilişkisi terapisine dayalı oyun desteğinin; ebeveynin stresi ve kabulüne, çocuk davranışlarına etkisi*. (Doktora Tezi). Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.
- Karnick, P. M. (2016). Evidence-based practice and nursing theory. *Nursing Science Quarterly*, 29(4), 283-284. doi: 10.1177/0894318416661107

- Koç, Ş., Yumru, H. (2019). Türkiye’de çocuk sağlığı ile ilgili hemşirelik araştırmalarında kuram-model kullanımı: sistematik derleme. *Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi*, 21(3), 85-103. Erişim adresi: https://dergipark.org.tr/tr/pub/hemarge/issue/73049/1190686#article_cite
- Koştu, N. (2018). *Planlı davranış teorisine dayalı kadına yönelik eş şiddeti eğitim programının hemşirelerin/ebelerin şiddet olgularına yönelik yaklaşımlarına etkisi*. (Doktora Tezi). Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Öncel, S., Sümen, A. (2017). Türkiye’de halk sağlığı hemşireliği alanında yürütülen lisansüstü tezlerin değerlendirilmesi. *Türkiye Klinikleri Public Health Nursing- Special Topics*, 3(1), 20-28. Erişim adresi: <https://www.turkiyeklinikleri.com/article/tr-turkiyede-halk-sagligi-hemshireligi-alaninda-yurutulen-lisansustu-tezlerin-degerlendirilmesi-78454.html>
- Özalp, C., Avşar, G. (2024). Hemşirelikte kuram veya model kullanılarak yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi: sistematik derleme. *Journal of Midwifery and Health Sciences*, 7(3), 532-540. doi: 10.62425/esbder.1417104
- Özcan, N. K., Günaydın, S., Çitil, E. T. (2016). Domestic violence against women in Turkey: a systematic review and meta analysis. *Archives of Psychiatric Nursing*, 30(5), 620-629. doi: 10.1016/j.apnu.2016.04.013
- Öztürk Turgut, E. (2018). *Şiddet gören kadınlarda tidal modele dayalı psikiyatri hemşireliği yaklaşımının psikolojik dayanıklılıklarına etkisi*. (Doktora Tezi). Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Silva, R. N., Ferreira, M. deA. (2016). Users' participation in nursing care: an element of the Theory of Goal Attainment. *Contemporary Nurse*, 52(1), 74-84. doi: 10.1080/10376178.2016.1172493
- Smith, M.C., Parker, M.E. (2023). Hemşirelik kuramı ve hemşirelik disiplini. M.C. Smith (Ed.), *Hemşirelik kuramları ve hemşirelik uygulaması* içinde (s. 3-16). 5. Baskı, Ankara: Hipokrat Yayınevi.
- Şahin, G., Buldak, C.İ., Kaya, V., Güvenç, G., İyigün, E. (2020). Türkiye’de hemşirelikte model kullanılarak yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi: sistematik derleme. *Koç Üniversitesi Hemşirelik Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 17(2), 170-179. doi:10.5222/HEAD.2020.60320
- Şahin, T. (2022). *Çözüm odaklı yaklaşımın lise öğrencilerinde kadına yönelik şiddet tutumları üzerine etkisi*. (Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Taşdemir Çiçekli, T., Önder, Ç. (2022). Türkiye’de hemşirelik model ve kuramlarının halk sağlığı hemşireliği alanında yapılan lisansüstü tezlerde kullanımı: literatür inceleme. *Fenerbahçe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2(1), 359-377. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/fbujohs/issue/69567/1067871>
- Tokur Kesgin, M., Hançer Tok, H. (2022). Türkiye’de 2011–2021 yılları arasında hemşirelik alanında kadına yönelik şiddetle ilgili yapılmış doktora tezlerinin değerlendirilmesi. *Yaşam Boyu Hemşirelik Dergisi*, 3(1), 56-70. doi: 10.29228/lnursing.50569
- Türen, S., Atakoğlu, R., Madenoğlu Kıvanç, M., Gül, A. (2020). Hemşirelikte kuram ve modele dayalı lisansüstü tez çalışmalarının incelenmesi. *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 11(2020), 202-216. doi: 10.38079/igusabder.738376
- Yıldırım, N. (2019). *Eş şiddeti mağduru kadınlara uygulanan teorilerüstü model temelli eğitim ve danışmanlık programının etkinliğinin belirlenmesi*. (Doktora Tezi). Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Younas, A., Quennell, S. (2019). Usefulness of nursing theory-guided practice: an integrative review. *Scandinavian Journal of Caring Sciences*, 33(3), 540-555. doi: 10.1111/scs.12670